

LÉTEZHET-E LOGISZTIKA PÉNZÜGY NÉLKÜL?

Kovács Dezső¹

A szerző 3 részre bontott (terjedelmes) tanulmányában keresi a választ a katonai logisztika komplexebb tartalmára. Írásában átfogó történeti áttekintéssel, a szakirodalom felhasználásával sajátos módon próbálja "igazolni" saját véleményét.

A tanulmányt elsősorban vitaindító szándékkal közöljük és várjuk szakértő olvasóink kritikai észrevételeit.

Szerkesztőség

III. RÉSZ

A katonai logisztika egyes XX. századi epizódjai, visszaállításának lehetősége, indokoltsága és szükségessége a Magyar Honvédségben

(A folyóirat 1995/2-3. számában megjelent I-II. rész folytatása.)

A Magyar Királyi Honvédség XX. századi logisztikájának egyes vonásai

Az I. világháború; az 1918-as Köztársaság; az 1919-es Tanácsköztársaság; az 1919-es Nemzeti Hadsereg; majd a trianon-i békekötés és a közvetlen katonai ellenőrzés 1927-es megszűnése után a hadsereg folyamatos létszámemelésével megkezdődött az ellátási rendszer és az anyagi szolgálat szervezeteinek fokozatos fejlesztése is. (1)

Az ellátás 1920. áprilisától mindvégig a HM hatáskörébe tartozott. Az ellátás rendszerének, szervezeteinek fejlesztését, valamint a katonai

¹ Kovács Dezső alezredes, MH ATFCSE-ség Számviteli és Pénzügyi Osztály volt kiemelt főtisztje, jelenleg a HM Védelemgazdasági Főosztály főmunkatársa

ellátással szembeni követelményeket mindenkor a vezérkar határozta meg, végrehajtását pedig a HM Anyagi Főcsoportfőnökség legfontosabb vezető beosztásaiba kinevezett vk. tisztek biztosították, ellenőrizték.

A fejlesztés melletti természetes átszervezés lényegében az 1941. évi hadbalépésig, utána pedig a hadbalépés miatt be sem fejeződhetett. "Természetes az átszervezés", mert a világ minden hadseregére, minden időpontban - politikai-, állami-, vagy leggyakrabban gazdasági okok miatt - az átszervezés a jellemző. Megszüntették, majd újra létrehozták a dandár- és hadtestszervezést, próbálkoztak a zászlóaljakkal is. (Napóleon szerint "Úgyis az dönt a politikában, hogy kinek vannak erősebb zászlóaljai!".) De a zászlóaljakat is feloszlatták mások és a századokat² közvetlenül az ezredparancsnok alá rendelték, stb. A variációk kimerítése, a lehetőségek ún. kihasználására, ill. szükségletek szerint folyik napjainkban is.

1941-re a M. kir. Honvédségben kialakították a hadtest szervezeteket, értelemszerűen a megfelelő gazdálkodó szervekkel együtt. A hátszaki területi elosztás elvei alapján települt hadtestekhez további állandó ellátó és szolgáltató intézeteket egy-egy tüzérségi- és gyalogsági lőszerraktárt; egy-egy tüzérségi és fegyverjavító-, valamint gépjárműjavító műhelyt; továbbá a gyorshadtest kivételével egy-egy helyőrségi kórházat szerveztek.

Minden hadtesthez- kivéve a gyorshadtestet - hadbiztosságot, a hadbiztossága alárendeltségébe – (kivéve a pécsi IV.hadtestet) – egy-egy élelmező raktárt és a hadtestek illetékessége szerinti, terület nagysága szerint egy-három élelmező fiókraktárt szerveztek. A gyorshadtest élelmezési és terményanyag, egészségügyi ellátását a legközelebbi élelmező (vagy fiók-)raktárhoz, illetve helyőrségi vagy csapatkórházhoz való utalással rendelték el.

Tehát az összesen "kilenc plusz egy" hadtesthez húsz (tüzérségi és gyalogsági) lőszerraktár; 10 tüzérségi és fegyverjavító műhely; 10 gépjárműjavító műhely; 9 helyőrségi kórház, a háborúba lépés után +9 diszlo-

2 A Szovjetunióban, az 1936. utáni repressziók, köztük a Tuhacsevszkij per, tehát "káder-problémák" és az infrastruktúra hiányai kényszerítették ki ezt a változatot.

káltan elhelyezett csapatkórház; 9 élelmező raktár és 16 fiókraktár tartozott.

Minden hadtest, mind a tíz békehadrendjében beosztásként rendszeresítették a "hadtest vonatparancsnok"-i státuszt. A hadtest vonatparancsnok alárendeltségébe egy-egy önálló fogatolt vonat- (trén)osztály: 30-40 darab kétfogatú járművel és egy-egy vonatjavítóműhely, továbbá egy-egy önálló gépkocsizó vonatszázad: 20-25 tehergépkocsival került szervezésre és felállításra. A hadtest területi ellátó raktár-, területi javítóműhely intézetei és a vonat-alakulatok a hadtest mozgósításakor felállították hadi hadrendjük szerinti elvonuló tábori ellátó intézeteiket.

Ez volt a katonai, a hadrendi megfogalmazás. Logisztikailag - akár mint erőforrás vagy anyagáramlások; akár mint "szemlélet"; akár mint eszközzrendszer; akár mint szervezeti struktúra; akár mint ügymenet, stb. - vizsgálom még inkább észrevehetjük, hogy **ebből az adatsorból**, szervezésből is a **hiátus** (itt és most: hézag), a kor színvonalától való elmaradás mutatható ki. (Egyes, főleg 1990. utáni értékelésekkel szemben, amelyek csak hősiességgel és csak helytállással - párhuzam: 1809. Győr -, szent- és kereszteshadjárral - párhuzam: II.Endre 1221. évi halicsi (kijevi) hadjárata (?) -, stb. párosítják a megtörtéteket - nekem csak tragikus, "*katonai élményekkel*" különben sem vitatkozom -, az optimális esetben is a kérdést a ráció nevében kell feltennem: **Vajon van példa arra, hogy lényeges páncélos- és légierő nélkül vagy "biztos" kiépített védelmi vonal nélkül valaki is hadat üzent a II. világháborúban? Nélküle ugyan a két-ségbeesett megtámadottak megpróbálták védekezni** (a lengyelek lóhátról és karddal védekeztek a "*gdanski korridorban*" a támadó német páncélosokkal szemben; az abbesszinek lándzsával védekeztek az olasz páncélosok ellen, stb.), de hogy egy támadó hadsereg gyors hadtestje valójában kerékpárral és síléccel gyors; vagy "*könnyű hadosztály*" attól könnyű, hogy "*nem hadosztály erő*": katonailag sem optimális megoldás már.

Logisztikailag nagyon szegény az az ország amelyik összesen mintegy 300 darab tehergépkocsival, valamint félszáz fogatolt járművel képes csak ellátni Honvédségét. (A mozgósítás alkalmával törvényszerű, hogy mindenki a rosszabb szekérét "*adta az államnak*", s a jobbat tartotta meg a gazdaságában, stb. - a honvédségi ellátottságot csak a nemzetgazdaság volt képes "*alulmúl*ni"). Ha ennyi és ilyen jármű elég, megfelelő, netán optimális mennyiség akkor az is csak *negatívumként értékelhető*:

- vagy nincs anyag amit szállítani kéne a harcoló csapatok körleteibe, vonalaiba; vagy

- a csapatok képesek magukkal vinni a kevés anyagot ember- és lóháton, de már harcolni és tartós meneteket végrehajtani a kimerültségtől kevésbé lesznek képesek; vagy

- az általános felszereltség színvonala, annak elmaradása nem is igényel nagyobb kapacitást; vagy

- a szövetséges(ek)re való (támaszkodás) számítás olyan mértékű, hogy az már azt, azokat: a szövetséges(ek)e)t is veszélyezteti; vagy

- **mind katonai, mind közgazdasági és logisztikai értelemben felelőtlenségről - állami ellátási mulasztásról -, kalandról van szó.**

Hadd hivatkozzam Nagybaconi Nagy Vilmos - egy időszakban később honvédelmi miniszter is volt - "*Emlékirat*"-ára a háború előttről, illetve Stomm Marcel hadtestparancsnokok emlékirataira! Nagybaconi Nagy például az erdélyi bevonuláskor hadseregparancsnokként nem kockáztatta, hogy a kormányzói vizit és rendkívüli díszszemle miatt a csapatokkal együtt, között és után ne vonultassa fel országos járműveit, az ellátással. A látványból objektíven - még ribillió is lett. A Vezérkar Főnöke (a továbbiakban: vkf.) nehezményezte többek között, hogy "*Mit kellett látnia az államfőnek és német, olasz diplomáciai vendégeinek.*"

Gróf Stomm Marcel altábornagy ("*Emlékiratok*" címmel: Magyar Hírlap Könyvek, Budapest - 1990;) szerint: A doni áttörés idején "**Nagyon rossz volt e napokban hadtestem anyagi ellátása is. A hadtest régebbi felvételező helye, Sztarij-Oszkol január 20-a óta ellenséges támadásnak volt kitéve. Ezt követőleg Sztarij-Oszkoltól Szinyije-Lipjagyiig a 68. német hadosztály vette át a terület biztosítását. ... A hadtest felvételező helyét ebben a helyzetben már Kasztornoje-voronyezsi vasútvonalon levő Letnaja vasútállomásra lett volna célszerű áttenni, mely a hadtest vonalkörletétől (Sztaro-Nyikolszkoje) 20 kilométerre volt csak. Áttelepítését a szovjet erők előnyomulása már nem tette lehetővé, s így hadtestem lőszerrel és élelemmel való ellátása lehetetlenné vált.**" (120. oldal (2) bek.)

A 126. oldalon: "Nyilvánvaló volt, hogy a legfelsőbb német vezetés ... elszámította magát. ... Különös, hogy a német vezetés nem gondolt arra, hogy ezek a (román, olasz, magyar - megj.: K. D.) hadseregek fegyverzet és harckészültség szempontjából nem érik el a német nivót, ... " A 127. oldal lapalján: "A túlnyomó többség itt is a szabadban éjszakázott. Az emberek egész éjjel jártak-keltek, topogtak az utcán, vagy tábortűzek körül melegedtek, nehogy megfagyjanak. Fedél alá, házakba csak kevesük jutott. De ezeknek is állandóan tűrniük kellett a német legénység zaklatását, követelőzéseit." ... (133. oldal, a Búcsú hadparancsból:

"A mindinkább fellépő lőszer- és élelemhiány, párosulva a szokatlan nagy hideggel, megtörte a védők ellenálló erejét. E perctől kezdve a német hadvezetés számára teherként jelentünk... Sajnos, ... (a kivonás - megj.: K. D.) nem történt meg, hanem lőszer, élelem és fedél nélkül a pusztá havon szenvedték az orosz tél borzalmas éjszakáit. Láttam rajtatok, hogy napról napra sorvad testi és lelki erőtök, és hogy valamennyien a biztos pusztulás elé tekintünk. A német hadvezetés súlyos helyzetében még az élelmet sem tudta biztosítani. ... E parancsot én nem tudom nektek továbbadni, mert nincs értelme, hogy agyonfagyott, kiéhezett magyarok ezrei tíz töltennyel puskánként, üres gyomorral tehetetlenül pusztuljanak el. ...")

Remélem, mindenkit meggyőztem, hogy 1849-ben Világosnál mintegy 1,5 töltenny puskánként legalább olyan kevés, mint 1942-ben hatszorhatszer több a Donnánál. Stomm altábornagy hadtestparancsnoki beosztása előtt huzamosan londoni katonai attasé szolgálatot teljesített, láthatta a korszerű és a magyar hadsereg közötti különbségeket. Nem tudott fázó és éhező katonáinak napóleoni megoldást ígérni ("Katonák!... A világ legtermékenyebb vidékére vezetlek benneteket"), csak európerként megadta a lehetőséget, hogy mindenki: minden katona gondoskodjon a maga életéről.

A katonai ellátás hazai megszervezése a győri program tükrében

A Honvédség közép- és végrehajtói szintjeinek ellátását, annak meddőségét áttekintve a felső katonai és az államszervezet egyes, a Honvédséggel asszimilációban³, szimbiózisban⁴ élő szerveivel is kell foglalkoznunk. Tesszük ezt a történelem-, a politológia-és közgazdaság tudományok eszközeivel.

A HM szervezetén belül⁵ - az Antant ellenőrzések 1927. évi ellenőrzés megszűnése után - 1928-30. között létrehozták, 1935-ben a nyílt hadrendbe is visszaállították a HM Katonai Főcsoportfőnökség integrációban a vezérkar (a továbbiakban: vk.) valamennyi osztályának kereteit. A HM Katonai Főcsoportfőnökség hatáskörébe tartozott az ellátás rendszerének és szervezeteinek fejlesztése, a katonai ellátás követelményeinek előkészítése - a követelményeket mindenkor a vezérkar határozta meg. A végrehajtást a HM Anyagi Főcsoportfőnökséghez a meghatározó vezető beosztásokba kinevezett vezérkari tisztek irányították és ellenőrizték (pl.: Kéry Kálmán vk. ezredes is a 7. k. vkf.o.-n szolgált).

A nyílt vezérkar szervezete az alábbi elvi és anyagellátási kérdésekkel foglalkozott, illetve *a következő szervezetet állították vissza:*

- Országmozgósítás szervezése és irányítására: 1/om. vkf. osztályt;
- Szervezési és elvi anyagi, hadművelési anyagi-, katonaközigazgatást és kiürítést-, anyagmozgósítást irányító: 3. vkf. o.;
- A közlekedési ügyeket irányító: 7. k. vkf. o. ;
- Utász-, árkász-, műszaki- és vegyiharcanyagi ügyeket irányító: 7.m. vkf. o.;
- Összeköttetés és híradás(híradó) ügyeket irányító: 7. ö. vkf. o.

3 asszimiláció: itt, hasonulás, áthasonítás, hasonlóvá tevés.

4 szimbiózis: itt, együttélés; két különböző szervezet kölcsönösen hasznos együttélése; két v. több-jelenség szoros kapcsolata.

5 forrás: Nagy- Dr.Pisztrai- Tóth-Dr.Zimonyi: "A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története"; Zrínyi Katonai Kiadó és MNHF-ség, Budapest - 1984.; 396-551. oldal.

Az egész vezérkar, ún. a törzs állományának minden és közvetlen anyagellátását a Vkf. Gazdasági Hivatal intézte.

A vkf. hatáskörébe tartozott - nem a honvédelmi miniszterébe - a hadművelleti tevékenységet folytató hadsereg, hadseregcsoport, stb. anyagellátási követelményei, igényei meghatározása. A vkf.-t a hadművelleti területen a "fővezérség főszállásmestere" képviselte.

Integrált ez a - felsorolt - szervezet már, mint láthatjuk, mert a folyami flottila (szubjektív kiemeltsége miatt) kivételével a rendszeresített és rendelkezésre álló szakanyagokkal, mozgósításukkal, az ügyek szervezésével és irányításával egy egységes, együttműködő szervezet foglalkozott. (Páncélos és repülő fegyvernemek gyakorlatilag még nem léteznek).

A leírt szervezésből a "lineáris, funkcionális (törzskari) szervezés" tipikus szervezési sémáját láthatjuk, tipikus negatív sajátosságával mikor a törzs(stáb): a vkf. hierarchia szerinti előljáró igénye, követelménye, meghatározásai helyett saját, esetenként szubjektív érdekei érdekében járt el. A HM anyagi főcsoportfőnök és a gazdaság- és közgazdasági főnök ugyan a felügyelő honvédelmi miniszter alárendeltségébe tartozott, de szubjektíven mint volt vk. állományúak és, hogy esetleges váltásuk, fluktuációjuk után a vk.-hoz, illetve a vkf.-től is függő beosztásba kerülnek vissza; objektíven, nem utolsó sorban minden információ és eszköz felett a vkf. rendelkezett, a vkf. elgondolásait erősítették a miniszternél.

Ráaadásul a politikai-jogi intézményrendszer is sajátos önelszámoló és önellenőrző rendszert hozott létre, kis államot az államban. A korabeli katona államfői vezetés, a - trianoni békeszerződés miatti - hadseregfenntartás és -fejlesztés titkossága kiváltságos helyzetet teremtett és biztosított a honvédelmi vezetés és igazgatás számára. A kormány, a Pénzügyminisztérium, valamint a Legfelsőbb Állami Számvevőszék (LÁSZ) - gyakorlatilag a Parlament - a HM költségvetés bírálatából és ellenőrzéséből ki volt zárva.

A honvédelmi tárca költségvetés előirányzatokkal való gazdálkodását és a költségvetési felhasználások ellenőrzését összeférhetetlenül - a Honvédelmi Minisztérium végezte. A korabeli országgyűlésnek felelős LÁSZ elnökével és a pénzügyminiszterrel, - parlamenti beszámolási kötelezettségüknek megfelelően - a honvédelmi miniszter közölte a gazdálkodás tapasztalatait, eredményeit, az ellenőrzések megállapításait.

A gazdálkodás átfogó irányítását és sok tekintetben végrehajtását a "gazdászati-közigazgatási szolgálat" végezte, ami kiterjedt a pénzeszközökkel való gazdálkodásra; valamennyi anyag megrendelésére, kiutalására, kezelésére, a kincstári tulajdon sérelmére hatósági- és kártérítési eljárások lefolytatására; a pénzeszközök és az anyagok állami (ön)ellenőrzésére, (ön)elszámolására.

Ezt a szolgálatot ellátó "hadbiztos tisztek" a vk.-ihoz hasonlóan, elkülönülő állománycsoportot, testületet alkottak. A vk.-tól is "független" testület állami jogosítványai alapján lényegében szintén önállóította magát, s tulajdonképpen a honvédelmi miniszter "speciális vezérkara" funkcionált. Erre a helyzet kihasználás mellett, minőségi-speciális - külön - katonai szakképzettségük fel is jogosította őket. A legjobb (tüzér, huszár, gyalogos) csapattiszteknek is vonzó volt a +2 éves Hadbiztosi Akadémián való képzés utáni átminősítés.

1938. április 18-án az akkori parlament szép csendben két demokratikus jogokat nyírbáló törvény között - **1.000 millió pengős fegyverkezési programot** fogadott el. A lényege: **öt esztendő alatt a három ütemű HUBA hadrend és fejlesztési terv szerint a hadsereg teljes kiépítése.**

Magyarország 1941-es Szovjetunió elleni hadbalépésig eleve csak a fél tervidőszak telt el, tervszerint a Huba hadrend után a Huba II. és a Huba III. - a páncélos és légierő kiépítése kezdődött (1941-ben) és fejeződött (volna) be. **A hadrendek végcélja eredetileg 107.000 fős béke és 250 ezer fős hadi létszámú:**

- 3 hadsereg, ezeken belül:
 - 7 hadtestre - az időközben bekövetkezett ún. Bécsi-döntések miatti területgyarapodás következtében lett "kilenc plusz egy" -, ezeken belül:
 - 21 hadosztályra és
 - 2 - 2 gyors- és lovas dandárra;
 - + 1 repülő hadosztályra;
 - + 3 hadosztály határbiztosító erőre **tagozódó haderő létrehozása volt.**

Az 1937-es költségvetési év zárása után a büdzsé mintegy 4.000 millió bevétel többlettel rendelkezett. A pengő vásárló értékére álljon itt, hogy 1 német birodalmi márka = mintegy 1,64 P.-vel, tehát megfelelően erős

szövetségi rendszeren belül. Hogy mennyire hatalmas az összeg bizonyítja, hogy 1940-ben a felfuttatott hadiipar fölös, 40 %-os kapacitását a németek kötötték le, mintegy 75-76 millió márka, mintegy 122-123 millió P. értékben. Tehát még 1940-ben is a hazai hadiipari kapacitás, mintegy 300 millió P. érték, többmint háromszoros nagyságrend az összehasonlítás-hoz. Ebből mintegy negyedét tartotta felhasználni a kormány nemzetközi kötelezettségei érdekében is a hadseregre, mintegy húsz éves elmaradás pótlására. (Forrásként felhasználva Karsai Elek: *"A budai Sándor-palotában történt"* - Táncsics Könyvkiadó, Budapest -1964.; továbbá Juhász Gábor mk.ezredes (a HM Védelemgazdálkodási Főo. osztályvezető *"A magyar hadiipar általános jellemzése"* c. egyetemi előadása (1993).

Összességében az újra fegyverkezési program meghirdetésétől 1940-ig, amikor még a revíziós politika akkori fedezetére elsősorban a mennyiségi fejlesztés volt a cél, a magyar ipar felfuttatásával sikerült létrehozni a feladat végrehajtásához megfelelőnek látszó haderőt. Ez elsősorban az élőerőre, annak nagyságára vonatkozik, mert egyáltalán nem jelentette, hogy az egykori Honvédség technikai szintje - ha a haditechnikának a II. világháború kitörését követő felgyorsuló fejlődésétől eltekintünk is - megfelelt az európai átlagnak vagy a környező országok átlagának; nem beszélve a hadseregvezetés ezzel kapcsolatos követelményeinek.

Kétségtelenné vált, hogy bár a meglévő kapacitások teljesebb hasznosításával és további anyagi befektetéssel a hadiipar intenzív fejlesztése révén is a hadsereg mennyiségi és főleg minőségi szintje bár emelhető, de az egyre inkább el fog maradni a kor megkövetelte színvonaltól, s ebben a fejlesztés utáni állapotban sem lesz alkalmas az újabb revíziós célok megvalósítására, kisebb hadműveleteken túlmenő feladatokra.

A sokasodó jelek ellenére a katonai vezetés úgy vélte, hogy **a németek érdeke a velük harcoló magyar szövetséges** hadfelszereléssel való támogatása, netán **ellátása** is és **a németeknek is szállító magyar hadiipar fejlesztése**. A doni katasztrófa és 1943. kudarc sorozata után is a vezető katonai körökben élt az az illúzió, hogy a magyar nemzetgazdaság és ezenbelül a magyar ipar német támogatással képes lesz teljesíteni a tervezett és kijelölt feladatokat, a veszteségek pótlását és egyidejűleg egy magasabb technikai szint elérését.

A magyar hadiipar kétségtelen ért el eredményeket, kétségkívül elősegítette a magyarországi ipar egészének – ezenbelül a kohó-, gép-, gép-

gyártás- és vegyipar elmaradásait kiegyenlíteni – fejlődését szolgálni. A győri program keretében jelentős beruházásokra került sor; új, ezzel kapcsolatos technológiák és munkaszervezés is bevezetésre került: sőt ipari rekonstrukció és koncentráció is végbement. (Nem kerülök saját magammal szembe, ha hadüzeneteink, szövetséges kapcsolataink, hadszíntérre válásunk mellett nem a bombázásokra hivatkozok elsősorban, hogy az új technológiák, új berendezések jelentős része tönkrement. A német kitelepítések és a másik megszálló haderő rekvirálásai után már a háborús jóvátétel fizetési kötelezettség teljesítésekor az objektív "pusztulás és rongálódás" tényére hivatkozás helytálló volt).

A honvédség "pénzügyei"

A honvédelmi igazgatáson belüli "gazdászat-közigazgatási szolgálat" kidolgozta hatáskörében a pénzekkel és anyagokkal való honvédségi gazdálkodásra vonatkozó általános és szakszabályzatokat. A Honvédségen belüli pénztalványozás, pénzkezelés, pénz be- és kifizetések teljesítése és tételes elszámolása; mindennemű anyag megrendelése- beszerzése-átvétele-kiutalása-kezelése-karbantartatása-nyilvántartása és elszámolása-követelések behajtása; a költségvetési, kincstári pénzekkel és elő-irányzatokkal, eszközökkel és anyagokkal gazdálkodás is a HM gazdászat-közigazgatási (a továbbiakban: gazd.- közig.) főnök(-ség) funkcionális és **hatósági** jogköre volt.

A gazd.-közig. főnök ezek után a következő feladatokat látta el:

- Irányította és (összeférhetetlenül - sic!, megj.: K. D.) ellenőrizte a gazd.-közig. szolgálatot;
- A HM és a vállalatok; a HM és a társ minisztériumok közötti gazdasági ügyek koordinálása és intézése;
- A Honvédség és a szövetséges haderők között felmerülő gazd.-közig. ügyek rendezése;
- A közszállítási ügyek rendezése;
- A társmisztériumok közigazgatásra vonatkozó tervezeteinek és folyó ügyeinek véleményezése honvédelmi szempontból;

- A költségvetési előirányzatok: hitelek, póthitelek igénylése és a finanszírozás érdekében a PM-től biztosítása;⁶

- Hadsereg⁷, az ún. I. fokú gazdaszat-közigazgatási hatóságok, azaz a hadtestek pénzellátása (finanszírozása);

- HM által megrendelt hadi-, hadfelszerelési- és egyéb anyagok, eszközök és szolgáltatások számlalikvidációja és kifizetése;

- Bármely honvédségi szervnél gazd.-közig. hatósági szemlék tervezése, elrendelése és végrehajtása;

- Kártérítési ügyekben a legfelsőbb döntés.

A gazd.-közig. szolgálat feladatait a saját szervezetében a HM Számvevőség I-III. osztályokkal és szervezetileg az Anyagi Főcsoportfőnökségbe tartozó (integrált) illetmény- (2/i.), költségvetési- (2/k.), élelmezési- (2/é.), ruházat és ruházati felszerelés osztályokkal (2/r.) - ez csak némi nehezítés - látta el.

A készpénz forgalom békében minimális volt, a bankszámlákról klíring forgalomban történt a kiegyenlítés. Készpénzben fizették a rendszeres személyes pénzzilletményeket és a velük egy tekintetbe eső pénzbeni járandóságokat, megváltásokat (utazási költség, napidíj, vagy a "tisztilegény" megváltást, valamint utasításokban meghatározott kisebb dologi kiadásokat: pl. kisebb piaci élelmiszer beszerzés vagy irodaszer számla.

A gazdasági hivatalok - és nem a katonai szervezetek - (házi)pénztáraiban ilyen körülmények között általánosan elég volt 1.500 P. - kb. 5

6 A hitelgazdálkodás, hitellel való gazdálkodás kifejezések valószínűsíthetőleg jobban hitelesítik a helyzetet. A finanszírozáshoz szükséges pénzeszközök biztosítását "lehívásnak" hívták a bankvilágból. Adott esetben viszont a HM igényeivel szemben a PM-nek költségvetési korlátra való hivatkozása sem volt elég nyomós, szószerint a HM "lehívta" a pénzt.

7 A hadseregpáncsnokság gyakorlatilag a hadseregpáncsnokból, vezérkari főnökből, segéd-tisztjeikből és segítőikből, valamint kiszolgálásukra és biztosításukra rendeltékből: néhány főből állt csak. Szervezetükbe sem anyagellátást irányító közegek, sem ellátó-, szállító szervezetek (alakulatok) nem tartoztak. Ezen a "fejen" kívüli feladatok végzésére nem is volt szükség. A hadseregpáncsnok ellenőrzésekkel, szemlékkel, stb. kellett, hogy töltsen idejét a hadtesteknél hadosztályparancsnokságig bezárólag. A harcckészültség és kiképzés megszervezése, irányítása és "legmagasabb szintű" ellenőrzése volt a feladatuk elsősorban.

fő 25- év körüli főhadnagy illetménye, + családi pótléka és lakbérhozzájárulás összege -, a nagyobb gh.-knál 5.000 P. ún. "állandó költségkészlet". (A viszonyítás érdekében ez mintegy 4 fő honvéd ezredes járandósága, vagy 5 fő 35-40 éves munkaviszonyú egyetemi tanár, 6 fő országgyűlési képviselő pénzjárandósága. Horthy kormányzó 10.000 P./hó tiszteletdíjban részesült.)

Számomra a helyzetet legjobban az a tény jellemzi, hogy a pénzszerény a 24 órás ügyeletes tisztii szolgálat helyiségében, tehát állandó felügyelet alatt - lerögzítve, két kulccsal (ellenzáros kulcs, a parancsnok által kijelölt tisztinél és pénztárosi kulcs) lezárva állt. Szó szerint ez olyan túlbiztosítás volt ötven évvel ezelőtt is, mint ma a közlekedési balesetek elkerülése érdekében betiltani a gépjárművek közlekedését.

Sajátos kitekintés a mai katonai logisztikára (*avagy mondom a lányomnak értse a menyem*)

A mai katonai logisztikára, csak a napi sajtóra hivatkozással, el kell mondani az aposztrofált hipokrateszi esküt. **Ahol van, sikereit beragyogja a Nap; ahol nincs, a hiányát és a tévedéseket, tévedéseit betakarja a Föld.** Szó szerint katona sírokkal dokumentáltan.

Példaként hozom fel a sikerre az ún. brit "*falklandi háború*" és az USA "*Öböl-háborúját*". A napi sajtóból, sőt a szinte egyenes televíziós közvetítésből - **logisztika!** - követhettük a néhány nap, néhány óra történéseit.

Falklandon "*a brit (hajóbázisú) légierő*" napi 4-5 bevetést hajtott végre, ezzel szemben "*a földi bázisú argentin légierő*" (az ebből származó előnyök ellenére) csak napi 1 bevetésre volt képes. Ezt többszörös hatékonyságot több más tényező (korszerűbb technika, vezetési rendszer, kiképzés, stb.) az angolok elsősorban **logisztikai rendszerük** fölényével érték el.

Az Öböl-háború kapcsán a szövetségesek úgynevezett "*első hadműveletét*" a logisztikai rendszer telepítése és vele együtt hadműveleti (a későbbiekben manővereket is biztosító, de alapvetően színlelt) bázisai létrehozása képezte. "*A csapatok felvonulása a logisztikai rendszer alapjai*"

nak létrehozása után kezdődött, és az említett bázisok csak stratégiai felderítés által visszaigazolt adatok birtokában kialakított, végleges felvonulási terv után váltak feleslegessé, azaz színletté." - írja a MH egyik logisztikai szempontból mindenkor és hivatalból legfeszítettebb beosztásában szolgáló MH közlekedési szolgálatfőnök: Dr. Szűcs László ezredes, az "Új Honvédségi Szemle" 1993/7. számában (56. és 63. old.).

Köznapi evidenciák bizonyítják, hogy:

1.) Attól, hogy nem így hívtuk (a logisztikát) nem biztos, hogy nem az volt. (Állítom, hogy van logisztika, de jelenleg forrása nincs meg).

2.) Mindig több célszerű elvi változat közül van lehetőségünk választani, legfeljebb nem a legoptimálisabbat, de a lepraktikusabbat választjuk. (Ld.: megjelent a hadtáp történeteként a *"Katonai ellátó szolgálat története"*, 1984-ben - azóta lehet rajta akár gondolkozni is.) Ritka az ideális lehetőség és gyakori a reális megoldás.

3.) Azért, mert e sorok írójának elkerülte valami a figyelmét vagy még nem került publikálásra, attól az (átvilágítás) még lehet, létezhet.

"Átvilágítás" kifejezés mostani, divatos kurzusa előtt a *"helyzetértékelés"*, *"helyzetmegítélés"* katonai⁸ vagy a diagnózis latinus változatát használtuk. A közgazdaságtudomány, a hadtudomány, orvostudomány és mások is már akkor használták a *"helyzet"*-tel kapcsolatos fogalmakat, mikor a sugarakat felfedező W. Röntgen -fel nem róhatóan - meg sem született. A helyzetértékelés, helyzetmegítélés, az átvilágítás célja: *"A (valamilyen) működésnek, egy adott időpontban érvényesülő tényezők hatására kialakult viszonyok összessége, amelyek együttesen befolyásolják (valaminek) az előkészítését, végrehajtását és eredményét. Elemei: a (környezet és saját) helyzet, az adottságok, a tevékenység fajtája..."* feltárása, megítélése.

Megítélte a mostani helyzetet a rendszerváltás előtti, közbeni és utáni minden hatalom, ellenzék, a közvélemény, stb. A hadsereggel az előző rendszer sem igen tudott mit kezdeni, a korábbi szövetségi rendszerből

8 Katonai értelmező szótár, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1976. - 243. oldal.

származó kényszerek és késztetésekről, a velük való azonulásokról, illetve megkerülésükről, netán elmulasztásáról is lehet olvasni. A rendszerváltás után pedig a függetlenség és a szuverenitás védelme, a biztonság végső eszközként való szavatolása és egy tulajdonképpeni "*piaci kudarc*" sorozatok után és miatt a "*kabinetre maradt*" (Clausewitz) hadsereggel maga a kormány sem tudott mit kezdeni a szükséges (erő-és eszköz csökkenéseken kívül, muszáj - másképpen talán sohasem megtérülő kölcsöntartozásokért - vásárlások, a volt NDK megmaradt, gyakorlatilag az egységes Németországnak felesleges segély elfogadása, stb.) csökkentéseken és megint kényszer megoldásokon felül. Igazoltnak látszik, hogy "*Semmisem függ annyira a társadalom anyagi-gazdasági összetevőitől, mint éppen a hadsereg.*" Úgy látszik, hogy a "*történelem*" látszik ismételni magát (pl.: a hivatkozott 1927. előtti lemaradások). Nincs, aki tudományos, netán praktikus választ ad(-hat)na(?).

Nem is a hadsereggel, a honvédséggel van a "*gond*", hanem a **GDP-vel**, az államadóssággal, a költségvetéssel. Láthattuk, hogy a direkt, az indirekt és a piac orientált körülmények között is a kudarc az kudarc. A költségvetési szervek szervezetvezetése így a HM-é, az MH-é vagy valamelyik katonai szervezeté - nem maga rendelkezik a források felett, még a rendelkezésre bocsátott forrásokat is az alapító okirat (szándéka), a jóváhagyott alaptevékenységre és az alaptevékenységet kiegészítő tevékenységre fordíthatja csak. (Ebből a szempontból közömbös, hogy a honvédelmi miniszter létrehozhat és megszüntethet szervezeteket, de a költségvetési létszámot, a jóváhagyott fejezetet, címeket, stb. nem lépheti túl.) **Piaci kudarc sorozat is hozta létre az államnak az organizatórikus szerepét, funkcióját:**

- Védelmezi az állami szuverenitást, a társadalmi rendet, hadsereggel, rendőrséggel;

- Az állampolgárok szervezésére, ügyeinek intézésére hivatalnokokat tart;

- Képviselési-törvényhozó testület hoz létre, a törvények megtartása érdekében ügyészséget, bíróságot, büntetés végrehajtást szervez, tart;

- A helyi közügyek intézésére, a helyi igazgatás állami feladataihoz hozzájárul;

- Természeti csapások elleni védekezés szervezéséről, a következmények elhárításáról gondoskodik;

- Gazdasági szervező (adóbevételekben érdekelt fél);
- Egészség- és munkaerővédelem;
- Kulturális élet szervezője, iskolarendszer szervezője és működtetője; ...

A felsorolt feladatokat a felségjog, a főhatalom sérelme nélkül nincs is már kivel megosztania. (Az egészség- és munkaerővédelem, valamint a társadalombiztosítási alapú egészségügyi-és nyugdíjbiztosítás nem összevethető).

A gazdálkodó, a piacorientált szervezet vagy vállalkozó a saját forrásainak tulajdonosa. Adót fizet az államnak a felsoroltak és további más szolgáltatások ellenében, de meglévő forrásai felett - közveszélyokozás extremitását kivéve -szabadon rendelkezik érdekei szerint. Érdeke, hogy a műszaki, ökonómiai és társadalmi szempontok alapján a tulajdona struktúrája környezeti és belső adottságaihoz alkalmazkodjon, hatékony szervezetet működtessen, ami megfelelően stabil, ugyanakkor a megfelelő alkalmazkodó képességgel rendelkezik. **A paradoxon helyzet: a stabilitás és rugalmasság, különösen dinamikusán változó környezeti feltételek között - politikai-intézményi-jogi rendszer; történelmi-társadalmi feltételek; gazdaságirányítási rendszer, piaci dinamizmus és komplexitás; tudományos-technikai, technológiai dinamizmus; ökológiai feltételek, stb.** nyilván csak akkor lehetséges, ha tervezetten az önmaga elé kitűzött céloknak, követelményeknek megfelel, eleget tesz.

Az állami feladatok vonatkozásában ez másként működik. A politikai szándék megléte esetén is jogalkotói konszenzus, egyfajta többség megszerzése szükséges a változtatáshoz. **Azután el kell dönteni: kivel?, hogyan?, mit?, mikorra?, mennyiért?, miből?, ...**

Valóban saját erőn kívüli; nem a Magyar Néphadseregtől, illetve a Varsói Szerződéstől megörökölt; tudományos igényességgel; és végrehajtható helyzetfelmérésről, ún. átvilágításról nem tudok. Konzultációs NATO kapcsolatok nem helyettesíthetik az előzőeket. A helyzet megváltozott. A biztonsági és honvédelmi politika tekintetében 1993-ra **megteremtődött a stratégiai minimum:** a biztonságpolitikai-, illetve honvédelmi alapelvek országgyűlési határozatok, továbbá 1993. december 07-én az Alkotmány módosítása és törvény a honvédelemről. (2)

A NATO-hoz, Európai Unióhoz csatlakozási szándék lehetővé teszi új, más szakértők fogadását, meglátogatását és igénybevételét is. Ha arra (-felé) tartunk szükséges azokat a tanokat, elveket alkalmazni. **Hasonló a hasonlóknak örvend, a túl sok eltérés és kivétel egy bizonyos határon túl már nem tolerálható, az együttműködést, az integrációt lehetetlenné teszi.**

Ehhez képest már a rendszerváltáskor legitimáltan, és a vonatkozó javaslatok alapján a honvédelmi miniszter által 1992. január 31-én jóváhagyottan - 1995-96-ra tervezett befejezési, végrehajtási határidővel - elkezdődött **"a Magyar Honvédség 'logisztikai rendszere' fejlődésében kimutatható ..."**, (3) tehát bizonyítottan létező logisztikai tevékenység értékelő, elemző és további feladatokat megalapozó munkája. Ez az átvilágítás - tényleges anyagot nem ismerhetem - megállapíthatta, hogy 'Az "örökölt" nehézségek mellett a rendszerváltás, a logisztikai támogatás külső és belső környezetének változásai további, a jelenlegi rendszerben nehezen kezelhető problémaként jelentkeznek.'

Nem lehet elsietettnek tekinteni viszont a művelet elkezdését. Egyrészt a **"mi várható"** kérdés állandóan felvetődik, a **"mi van?"**, **"mi az eltérés?"**, **"mi az oka?"**, **"kell-e az eltérést megszüntetni?"**, **"hogyan lehet az eltérést megszüntetni?"**, stb. kérdéseket is rendre meg kell válaszolni. Másrészt **"veszélyes üzemekben a föl sem tett, föl sem tehető kérdésekre is tudni kell a választ"**.

"1990. májusában a Magyar Köztársaság egy, a Szovjetunió vezette katonai szövetségbe integrált hadsereget örökölt... A Varsói Szerződés deklaráltan védekező, valójában azonban támadó katonai doktrínájának megfelelően létrehozott Magyar Néphadsereg szervezetét, szerkezetét, kiképzettségét, fegyverzetét, technikai eszközeit ... tekintve nem alkalmas a függetlenné váló Magyar Köztársaság védelmére. ...Indokolatlanul nagy létszáma,... túlméretezett infrastruktúrája... nincs összhangban az ország teherbíró képességével", stb. Ezek a megfogalmazások és kijelentések helyettesítették a fegyveres erők átvilágítását.

A logisztika nyújtja a megbízható megoldásokat (és összegzés)

Egyszerű dolgom lesz.

Ajánlom, javaslom - szerény dolgozatom alapján is - **a logisztika bevezetését, rendszeresítését is.** Ha világ gazdagabb felének, "*északnak és nyugatnak*" is jó. **Itt Európa harmadik történelmi régiójában a lengyelek az USA logisztikai mintát 1993-ban bevezették...**

A lengyel körülmények (talán) súlyosabbak voltak, mint nálunk...

Vannak Nyugat-Európában hasonló nagyságrendű államok, amelyek - bár gazdagabbak nálunk: belgák, dánok, vagy a nagyobb németek, stb. - nem engedhetik meg maguknak, hogy ne alkalmazzák.

Le kell győzni az ellenkezéseket:

- A katonai logisztikai rendszer meglévő és élő elemei mellett valóban sért a logisztika egyéni és csoportérdekeket máris. Már most olyan ellenállás kezdődött meg mint az integráció(k) ellen. Az 1944. előtti integrációval szembeni 1948. utáni szakmai-szolgálati ágak felesleges párhuzamosságokkal történt elkülönések elleni (pl.: a 1983. vége óta tartó ÁTB, általános-technikai biztosítás: fegyverzeti-, majd anyagi-technikai integráció) szervezések tartalmát, talán éppen a logisztikai elemek gyengítései akadályozták a források szűkösségei mellett. (Így a forráshiányra is mindent rá lehetett fogni.) Igazán elgondolkasztató, hogy a menedzsment, a felső polgári közigazgatás és katonai vezetés sincs abban a helyzetben (időhiány!), hogy vérehajtassa a szükséges változásokat.

- A logisztikai rendszer kialakítása hosszú távú feladat. Négy éves politikai ciklusokon túli tervezést és költségvetési politikát tételez fel - például : az amerikai-európai (program-planig budgeting system PPBS) programköltségvetést, amely nem hogy évenként, hanem 3-5, 5-10, a fölötti időszakokra rendezkedik be. A Honvédség "*piaca*", megméréttetése

9 a már hiv. NATO kézikönyv.

csak a költségvetés lehet, ennek a "*piacnak*" megszerzését a katonai logisztika sem fogja soha biztosítani, de a költségvetés szükségletek szerinti - a katonai vezetők által már az unalomig kezdeményezett emelése esetén - a törvények szerinti költségvetés megtartásának az eszköze. (A HM civil ellenőrzésének is eszköze.)

- A logisztikai költség megtakarítások nem azonnal jelentkeznek, sőt a bevezetés nem az olcsóságok közé tartozik: beruházásokat igényel, a tervezés és szervezés költségtényezői általában "*elveszett költség*" (Paul Heine), nem érvényesíthetőek.

Ha végül is, ha még mindig tisztázatlan, hogy "mi az a logisztika?", akkor az én kérdésem "milyen a pénzügy?"

"Hogy mi a matematika, soha sem lehet matematikailag megállapítani; hogy mi a filológia nem lehet filológiailag megmagyarázni; hogy mi a biológia, biológiailag nem lehet megmondani." (M. Heidegger, XX. sz.-i megállapítása.)

Nem kérdés az tehát, hogy mi a (katonai) logisztika; van-e...

Csináljuk.

Irodalom

(1) Vö.: Nagy-Dr. Pisztrai-Tóth-Dr. Zimonyi: "A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története"; Zrínyi Kiadó, MH Hadtápfőnökség, Budapest, 1984. 360-550. oldal.

(2) A biztonságpolitikai és a honvédelmi alapelvek 1993. évi OGY határozatok; Az 1993. évi CVII. tv. az 1949. évi XX. tv. (ALKOTMÁNY) módosítására; 1993. évi CX. tv. a honvédelemről;

Pl.: 1993-ban a sajtó publikációk szerint is 106 Md Ft-os kv. készült, a honvédelmi miniszter 75,1 Md Ft-os előterjesztést vitt kormányülés elé, 64,1 Md Ft kiadási és 7,6 Md Ft-os bevételi előirányzatot fogadott el végül az Országgyűlés.

(3) Janza Károly: "A Magyar Honvédség logisztikai rendszerének kialakításáról"; Katonai Logisztika, Anyagi-Technikai Biztosítás. MH AT-FCSF-ségi kiadvány, 1993.